

WAPE 18. Yıllık Forumu

16 ülkeden 85 siyasal iktisatçı, İstanbul'da çok kutupluluğu tartıştı

Çin İş Geliştirme ve Dostluk Derneği (Türk-Çin İş Der) tarafından, 6–8 Ağustos 2025'te Yeditepe Üniversitesi'nde düzenlenen Dünya Politik Ekonomi Derneği (WAPE) Yıllık Forumu'na 16 ülkeden 85 siyasal iktisatçı katıldı, 68 bildiri sunuldu. Bu yılın Forumu'nun teması, çok kutupluluğun ekonomi politığe getirdiği meydan okumalar ve açtığı fırsatlardı. Yapay zekâ, ekoloji, dijital İpek Yolu, küresel ekonomik dönüşüm, Çin'de sosyalist modernleşme ve bölgesel ittifaklar başlıkları, güncel verilere dayalı siyasal ekonomi perspektifiyle tartışıldı. Prof. Cheng Enfu'nun ve Adnan Akfırat'ın açış oturumundaki konuşmalarını ve WAPE 18. Forumu'nun sonuç bildirisini ekte incelemenize sunuyoruz.

İLK KEZ TÜRKİYE'DE DÜZENLENEN DÜNYA Politik Ekonomi Derneği'nin (WAPE) 18. Yıllık Forumu, üç gün süren oturumların ardından başarıyla tamamlandı. 16 ülkeden gelen akademisyen ve uzmanlar, çok kutupluluk ekseninde dünyanın gidişatını değerlendirdi. Eşzamanlı oturumlarda bildiriler sunuldu; katılımcıların soru ve katkılarıyla canlı bir görüş alışverişi ortamı oluştu.

Forum, 6 Ağustos'ta WAPE'nin en az yılda bir kez yapılan Konsey üyeleri toplantısı ile başladı. Ödül verilecek kişiler belirlendi ve 19. Forum'un Londra'da, 20. Forum'un Palermo'da ve 21. Forum'un savaşın biteceği umuduyla Moskova'da düzenlenmesi kararlaştırıldı. WAPE Konsey üyeliğine Türkiye'den üç yeni akademisyenin katılımı kabul edildi. Prof. Dr. Erinç Yeldan, Prof. Dr. Melih Baş ve Doç. Dr. Deniz Tansi, WAPE Konsey üyeliğine seçildiler.

Forum, 6 Ağustos öğleden sonra WAPE Genel Sekreteri Prof. Xiaoqin Ding'in başkanlık ettiği

açılış oturumuyla başladı. Açılış konuşmalarını Yeditepe Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. İpek Karaaslan, WAPE Başkanı Prof. Cheng Enfu ve Türk-Çin İş Der Başkanı Adnan Akfırat yaptı. Konuşmaların ardından "Marksist İktisada Ömür Boyu Katkı Ödülü" ve "21. Yüzyıl Dünya Politik Ekonomisi Üstün Başarı Ödülü" sahiplerine verildi.

KORKUT BORATAV'A ÖMÜR BOYU KATKI ÖDÜLÜ

"Marksist İktisada Ömür Boyu Katkı Ödülü"nün verildiği akademisyenler arasında Türkiye'den duayen iktisatçı Prof. Dr. Korkut Boratav da yer aldı. Aynı kategoride Çin Wuhan Üniversitesi'nden Prof. Dr. Jian Xinhua, Kanada Manitoba Üniversitesi'nden Prof. Dr. Radhika Desai ve Çin Nanjing Finans ve Ekonomi Üniversitesi'nden Prof. Dr. He Ganqiang da ödüllendirildi.

Forum, 6 Ağustos'ta WAPE'nin en az yılda bir kez yapılan Konsey üyeleri toplantısı ile başladı (Fotoğraf: BRIQ, 2025).

“21. Yüzyıl Dünya Politik Ekonomisi Üstün Başarı Ödülü” ise İtalya Palermo Üniversitesi’nden Alberto Lombardo, Kadir Has Üniversite-si’nden Prof. Dr. Özgür Orhangazi ve Prof. Dr. Erinç Yeldan, Çin Şanghay Uluslararası Çalış-malar Üniversitesi’nden Prof. Dr. Li Zhengtu, Yunanistan Panteion Üniversitesi’nden Prof. Dr. Stavros Mavroudeas ve Yrd. Doç. Dr. Costas Passas, Kanada York Üniversitesi’nden Doç. Dr. Sabah Alnasseri, Çin Sichuan Üniversitesi’nden Prof. Dr. Liu Runqiu, Ukrayna Ulusal Bilim-ler Akademisi’nden Prof. Dr. Andrii Grytsen-ko, Japonya Rikkyo Üniversitesi’nden Doç. Dr. Sousuke Morimoto, Avustralya SP Jain Küresel Yönetim Okulu’ndan Prof. Dr. Vincent James

Hooper ve Çin Xiamen Teknoloji Enstitüsü’n-den Doç. Dr. Li Linan’a verildi.

Forum kapsamında geleneksel fidan dikim töreninin ardından rektörlük önünde grup fo-toğrafı çekildi.

2006’da kurulan ve merkezi Paris’te bulunan Dünya Politik Ekonomi Derneği (WAPE), ulus-lararası bir akademik topluluk. Derneğin Genel Başkanı Çin Sosyal Bilimler Akademisi’nden Prof. Dr. Cheng Enfu. Pekin, Berlin, Johannes-burg, Hanoi, Moskova, Şanghay, Fuzhou ve Ati-na gibi şehirlerde düzenlenen yıllık forumlar, bu yıl ilk kez Türkiye’de Yeditepe Üniversitesi ev sahipliğinde ve Çin İş Geliştirme ve Dostluk Derneği ile işbirliği içinde gerçekleştirildi.

Dünya Politik Ekonomi Derneği'nin (WAPE)

18. Yıllık Forumu'nun

Açış Konuşması

Prof. Dr. Cheng Enfu

WAPE Başkanı, Çin Sosyal Bilimler Akademisi
Akademisyeni

Şanghay Finans ve Ekonomi Üniversitesi
Marksizm Araştırma Enstitüsü Dekanı

Sayın Profesör Mehmet Durman ve Sayın Adnan Akfırat,

Değerli WAPE üyeleri, uzmanlar ve akademisyenler,

Dünya Politik Ekonomi Derneği'nin "21. Yüzyılda Çok Kutupluluk" temalı 18. Yıllık Forumu için güzel İstanbul'da, Türkiye'de bir araya gelmekten büyük mutluluk duyuyoruz. Politik Ekonomide Zorluklar ve Fırsatlar" temalı 18. Yıllık Forumu'nu düzenlemek ve 2025 yılı için "Marxist Ekonomi Ödülü" ile "21. Yüzyıl Politik Ekonomisinde Üstün Başarı Ödülü"nü vermek üzere bir araya gelmekten büyük mutluluk duyuyoruz. Öncelikle, WAPE adına, Yeditepe Üniversitesi ve Çin İş Geliştirme ve Dostluk Derneği liderlerine ve konferans çalışanlarına, güçlü desteğiniz ve titiz hazırlıklarınız için içtenlikle teşekkür ediyor ve dünyanın her yerinden gelen uzmanları ve akademisyenleri sıcak bir şekilde karşılıyorum!

Bu forumda, dünya ekonomisinin dengesiz gelişim yasası ve uluslararası ekonomik kalkınmanın yeni modeli; yükselen ekonomilerin yükselişi ve dünya güç yapısı üzerindeki etkileri; "Kuşak ve Yol" uluslararası işbirliğinin, BRICS ve ŞİÖ'nün gelişimi; ABD doları hegemonyasına meydan okuma ve alternatif para düzeni ve yeni bir uluslararası ekonomik düzenin kurulması; bölgesel ittifakların rolü ve çok düzeyli bir yönetim sisteminin yeniden şekillendirilmesi; çok düzeyli bir dünya modelinde ekolojik zorluklar ve kaynak politikaları; günümüzde çalışma

ilişkilerinin ve üretim sistemlerinin evrimi; teknoloji ve dijital yönetişimin jeopolitik ekonomi politiği; çok kutuplu sürecin tarihsel ve teorik mantığı; sol kanat uluslararası ekonomi politik teorisindeki yeni gelişmeler; Küresel Güney'deki ülkelerin demokratikleşmesi, refah dağılımı ve halkın yönetime katılımının karşılaştığı zorluklar ve karşı önlemler; yapay zeka ve artı değer sömürüsü; dijital arka planda dünyada ve ülkelere sınıfsal değişim meselesi; neoliberalizm ve neo Keynesçiliğin etkisizliği; modern Marksist ekonomi politiğin teorileri, politikaları ve modelleri ve diğer birçok önemli konu derinlemesine tartışılacaktır.

Yoldaşlar ve dostlar, üzerinde düşünmeye değer birkaç önemli teorik ve pratik mesele olduğuna inanıyorum.

İlk olarak, mevcut küresel ekonomik manzarayı nasıl değerlendirmeliyiz? Mevcut uluslararası ekonomik ortam karmaşıklık ve zorluklarla şekillenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ve Japonya gibi büyük ekonomilerde daltıcı para politikaları ve yüksek reel faiz oranları, sürekli yüksek seyreden enerji fiyatları, reel hane halkı gelirlerindeki yavaş büyüme ve azalan güven gibi çok sayıda krizin bir araya gelmesinden etkilenen küresel ekonomi, iç içe geçmiş kısa vadeli zorluklar ve uzun vadeli yapısal çelişkilerle karşı karşıyadır. Sonuç olarak, ekonomik büyüme üzerindeki aşağı yönlü baskı yoğunlaşmaya devam etmekte ve resesyon riskleri gidererek artmaktadır. Kasvetli ekonomik görünüm, farklı türdeki ülkeler arasında ulusal çıkarların farklılaşmasına yol açmış, büyük küresel güçler veya bloklar arasındaki rekabet-işbirliği ilişkileri derin bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bazı durumlarda, büyük güçler arasındaki sıfır toplamı oyunlar "negatif toplamı oyunlara" bile dönüşmüştür. Çağdaş kapitalizmin karmaşık çelişkileri, küresel ekonomiyi giderek daha fazla dengesizlik, uyumsuzluk, istikrarsızlık ve çok yönlü krizlerle şekillenir hale getirmiştir. Ticar-

WAPE Başkanı Prof. Dr. Cheng Enfu, açış konuşmasını yapıyor
(Fotoğraf: BRIQ, 2025).

et savaşları ve kur çatışmaları gelişmiş ülkeler arasında olduğu kadar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında da sürmekte ve yankıları küresel çapta sürmektedir. ABD'nin başını çektiği korumacı glerin hegemonyacı uygulamaları, tahakküm, zorbalık ve zorlayıcı diplomasi eylemleri olarak tezahür etmektedir. Ekonomik, ticari ve teknolojik meseleleri siyasallaştıran, araçsallaştıran ve silah haline getiren bu eylemler, ticari korumacılığın çarpıtılmış bir biçimini temsil etmekte ve neo-emperyalizm ile neo-kolonyalizmin ağdaş tezahürlerini oluşturmaktadır. Bu tür davranışlar kaçınılmaz olarak dünya ekonomisinin gelişimine ciddi zararlar vermektedir. Bu durum kaçınılmaz olarak diğer ülkelerin karşı önlemler almasına neden olmuş, küresel çatışmaları, sürtüşmeleri ve zıtlaşmaları şiddetlendirerek dünya ekonomisinin gelişimini ve uluslar arasın-

da halkın geçim kaynaklarını olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak kolektif dayanışma ve her türlü hegemonyacı uygulamaya karşı aktif muhalefet yoluyla küresel ekonomik manzara giderek iyileşebilir.

İkincisi, küresel ekonominin mevcut yeni manzarasını nasıl algılamalıyız? 2008’de ABD ve Batı’da patlak veren finansal ve ekonomik krizden ve 2022’de ABD ve Batı tarafından tetiklenen Rusya-Ukrayna çatışması ve Ortadoğu çatışmalarından bu yana, küresel ekonomik manzara giderek artan bir şekilde “Doğu yükseliyor, Batı geriliyor” eğilimine doğru kaymıştır. Özellikle, G7 tarafından temsil edilen ABD liderliğindeki Batı ekonomilerinin ekonomik ağırlığı ve küresel GSYH’ye katkı payı azalmıştır. Buna karşılık, Çin, Rusya ve diğer BRICS ülkeleri tarafından temsil edilen Doğu ve Güney ülkelerinin ekonomik ağırlığı ve GSYİH katkıları artmıştır.

9 Nisan 2023 tarihinde İngiltere merkezli makroekonomik araştırma şirketi Acorn Macro Consulting tarafından açıklanan veriler, satın alma gücü paritesine (PPP) göre, beş büyük gelişmekte olan ekonomiden oluşan BRICS bloğunun küresel GSYH'deki payının G7 Grubu'nu geçtiğini ortaya koydu. BRICS ülkeleri küresel GSYH'nin %31,5'ini oluştururken, G7 %30,7'sine katkıda bulunmuştur. Özellikle son yıllarda genişleyen BRICS koalisyonu küresel hasılaya daha yüksek bir katkıyla daha da büyük bir ekonomik ayak izi ortaya koymuştur.

“Doğu'nun yükselişi ve Batı'nın düşüşü” ile şekillenen yeni uluslararası ekonomik manzara, temelde ABD'nin iç ve dış çelişkilerinin yanı sıra hegemonyacılığın gerilemesine neden olan mekanizmalar ve örüntüler tarafından şekillendirilmektedir. Bu dönüşüm aynı zamanda, kendi iç gerçekliklerine dayanarak küresel kalkınma işbirliğine aktif olarak katılan, kalkınma yollarını genişleten ve kendi kendine yeterlilik ve bağımsız kalkınmayı destekleyen Küresel Güney ülkelerinin ön alıcı çabalarından da kaynaklanmaktadır.

10 Kasım 2022 tarihinde, Birleşmiş Milletler'in 21. oturumunda, 77 Devletler Grubu ve Çin adına hareket eden Pakistan, “Yeni Bir Uluslararası Ekonomik Düzene Doğru” başlıklı bir karar tasarısı sundu. Akabinde, 21 Kasım 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler 22. oturumunda bu karar kabul edilmiştir. Bu dönüm noktası niteliğindeki karar, çok kutuplu adil bir dünya düzeninin kurulması ve uluslararası ekonomik ilişkilerde yeni bir paradigmanın geliştirilmesi yönünde önemli bir adımı temsil etmektedir.

Üçüncüsü, çeşitli neoliberal ve Keynesyen ekonomi teorilerinin bilimsel geçerliliğini ve pratikte uygulanabilirliğini nasıl değerlendirebiliriz? 1970'lerin sonlarından bu yana neoliberal ekonomi öne çıkmış ve giderek küresel ekonomik düşüncede hakim paradigma haline gelmiştir. Ancak neoliberal teori ve politikaların uygulanması, hem ulusal hem de küresel düzeyde

Keynesyen dönemde elde edilen performansın gerisinde kalan ekonomik sonuçlar doğurmuştur. Bunun yerine, bu politikalar bölgesel eşitsizlikleri arttırmış, uluslararası eşitsizlikleri genişletmiş, sınıfsal çelişkileri yoğunlaştırmış ve borç krizlerini şiddetlendirmiştir. Nihayetinde, bu politikaların içsel kırılabilirlikleri ve başarısızlıkları birbirini izleyen finansal krizler, ekonomik gerilemeler, mali krizler ve sosyal refah krizleri yoluyla ortaya çıkmıştır. Teknolojik üstünlük, kârlı silah ticareti ve ekonomik hakimiyet çağında bile ABD, finansal krizlerin tetiklediği ekonomik gerileme, sosyal huzursuzluk ve siyasi istikrarsızlığın karmaşık bir etkileşimi olan “bileşik krizden” kaçamamıştır.

Hem geleneksel hem de çağdaş Keynesyen ekonomi, klasik ve neoliberal yaklaşımlara kıyasla teori ve politikada bir dereceye kadar nesnellik ve ilericilik sergilemektedir. Bununla birlikte, bu iki hakim ekonomik düşünce okulu, ulusal ve küresel ekonomik kalkınmanın karşılaştığı pratik zorlukları ele almakta temelde başarısız olmaktadır. Marx ve Engels kapitalizmin temel çelişkisini, yani “kapitalizmde üretimin toplumsallaşması ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişkiyi” derinlemesine açıklamışlardır. Ayrıca bu temel çelişkiyi ve onun türevi olan çatışmaları, kapitalist sistemlere özgü çeşitli toplumsal krizlerin ve çelişkilerin temel nedeni olarak tanımlamışlardır. Neoliberalizm, hem geleneksel hem de çağdaş Keynesçilikle birlikte, kapitalizm altında toplumsallaştırılmış, küreselleştirilmiş ve akıllı büyük ölçekli üretim ile üretim araçlarının özel mülkiyetine, özellikle de özel tekel mülkiyetine dayanması arasındaki içsel çelişkileri çözmekte başarısız olmaktadır. Özel tekel mülkiyetinin hakimiyeti, ulusal ve uluslararası düzenleyici mekanizmalara karşı direnciyle birleştiğinde, uluslararası ve küresel olarak gözlemlenen ciddi çelişkilerin ve sistemik krizlerin temel nedenini oluşturmaktadır. Bunlar teknolojik gelişme, ekolojik sürdürülebilirlik, yatırım modelleri, üretim sistemleri, mübadele ilişkileri, dağıtım me-

kanizmaları, tüketim modelleri ve kamu refahı gibi, ancak bunlarla sınırlı olmayan alanlarda kendini göstermektedir.

Dördüncüsü, Marksist iktisadın bilimsel geçerliliğini ve pratik uygulanabilirliğini ve temel ilkelere koruyarak yeni bir ufka yelken açan çağdaş teorilerini nasıl değerlendirmeliyiz? Bilimsel metodolojinin rehberlik ettiği Marksist-Leninist ekonomik sistem, kapitalizm ve emperyalizm üzerine eleştirel düşünme ve bilimsel yenilikler yoluyla gelişmiştir. Temel paradigmaları ve temel sonuçları, titiz mantıksal incelemelere ve ampirik doğrulamalara dayanmaktadır. Çağdaş sosyalizm ve kapitalizmin ekonomik gelişiminde gözlemlenen yeni olgular ve ayırt edici özellikler, küresel akademik çevrelerde yoğun ilgi ve araştırma konusu olmuştur. Hem yerli hem de uluslararası çok sayıda iktisatçı, modern ana akım Batı iktisadının dar yaklaşımlarını ve teorik çerçevelerini aşmak için Marx'ın bilimsel metodolojisini ve derinlikli bakış açılarını kullanmaya devam etmektedir. Modern ekonomik kalkınmayı yöneten içsel mekanizmaları ve yasaları aktif bir şekilde araştırarak çok sayıda özgün ve yenilikçi araştırma sonucu elde ediyorlar. Benim liderliğim altındaki uluslararası yenilikçi Marksist akademik ekip, Marksist-Leninist politik ekonomiyi temel alırken, hem küresel Marksist akademisyenlerden hem de modern Batı ekonomi teorilerinden bilimsel unsurları bir araya getiriyor. Temel hedefimiz, yalnızca klasik Marksist-Leninist ekonomi teorisini ve Sovyet ekonomi modellerini değil, aynı zamanda modern ana akım Batı ekonomi teorilerini de aşan yeni bir paradigma inşa etmektir. Bu paradigma, küresel ekonomik manzarayı yansıtan bir ekonomik çerçeve, yani Marksist yönelimli bir "postmodern ekonomi" ve uluslararası düzeyde yenilikçi bir Marksist okul kurmayı amaçlamaktadır. Bu ekolün ayrıntılı teorik yapıları, politika çıkarımları ve metodolojik yaklaşımları için okuyucular çok dilli yayınlarımıza başvurabilirler. Açık bir akademik topluluk olarak, dünya çapın-

daki akademisyenleri işbirliğine dayalı araştırma ve entelektüel alışverişe davet ediyoruz.

Beşincisi, çok kutuplu bir dünyada ve farklı ekonomik teori zeminlerinde, akademik olarak nasıl daha yetkin stratejiler benimseyebiliriz? Çok kutuplu dönemin politik-ekonomik alanındaki fırsat ve zorlukları ele alırken sürdürülebilir küresel ekonomik ve sosyal kalkınmayı geliştirmek için, dünya çapındaki Marksist iktisatçılar arasında daha fazla ve daha etkili işbirlikçi eylemleri ve kolektif çalışmayı savunmamız gerekmektedir. Çeşitli ülkelerden akademisyenlerin bireysel veya küçük grup çabaları, ana akım burjuva iktisadının mevcut hakimiyetini temelden değiştiremez. Derneğimiz ve burada bulunan seçkin uzmanlar, farklı uluslardan Marksist ve sol iktisatçılar arasında çok taraflı ittifakları güçlendirerek bu tarihi sorumluluğu ve misyonu üstlenmelidir. İlerici bir kenetlenme yoluyla, modern Marksist iktisadı ilerletmek için temel ilkeleri korurken sürekli yenilik yapan sağlam bir teorik cephe inşa etmeliyiz. Böylece uluslararası akademik etkiyi artırarak küresel teorik ve politika tartışmalarında daha fazla söylem gücü elde etmeliyiz.

Daha geniş bir küresel ve teorik perspektiften bakıldığında, dünya çapındaki Marksist ve sol akademik topluluklar, medya platformları, forumlar ve eğitim kurumları, sol teoriler, stratejiler ve taktikler üzerine karşılıklı alışverişi geliştirmek için bir araya gelmelidir. Farklılıkları saklı tutarak ortak zemin arayarak, gereksiz tartışmaları en aza indirerek ve modern Marksist ekonomideki teorik yenilikleri ortaklaşa ilerleterek, bu çabalar pratik uygulamalara dönüşmelidir. Birlikte, tekeldi sermaye tarafından desteklenen ana akım burjuva teori ve politikalarının olumsuz etkisine karşı koymalı, küresel barış, kalkınma, adalet, güvenlik ve sosyal refahı teşvik etmek için işbirliği içinde çaba göstermelidirler.

Son olarak, yıllık konferansın başarılı geçmesi ve herkesin verimli fikir alışverişlerinden keyif almasını ve sağlığını korumasını diliyorum!

18. WAPE Forumu Açış Konuşması

Adnan Akfırat

Türk-Çin İş Geliştirme ve Dostluk Derneği Başkanı
Dünya Politik Ekonomi Derneği (WAPE) Başkan
Yardımcısı

Saygıdeğer katılımcılar, değerli meslektaşlar,
İstanbul'a hoş geldiniz!

İstanbul'a hoş geldiniz, Türkiye'ye hoş geldiniz. Türkiye yalnızca iki kıtayı birbirine bağlayan bir ülke değil, aynı zamanda Batı Asya'da öncü bir ülke ve çok kutuplu bir dünya için yürütülen uluslararası mücadelenin önde gelen öncülerinden biridir.

Bugün karşı karşıya olduğumuz en önemli gerçek, dünyanın artık tek kutuplu olmadığıdır. Günümüzün siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini anlamak ve çözümlemek, çokkutupluluğun dinamiklerini kabul etmeyi gerektiriyor.

Ne var ki çokkutuplu bir dünyanın inşası, kendiliğinden gerçekleşen bir süreç değildir. Olağanüstü mücadeleler, fedakârlık ve dökülen kanların sayesinde yani yaratıcı emekle yükseliyor. İnsanlık için bu umut verici ve dönüştürücü gelişme, amansız bir insan çabasıyla adım adım inşa ediliyor.

Çok kutupluluğun gelişmesinde, emperyalist hegemonyanın kırılmasında en belirleyici etkenlerden biri Çin'in sosyalizm sayesinde gerçekleştirdiği dikkat çekici gelişmedir. Bugün dünyanın dört bir yanına uzanan Çin'in üretken gücü, Asya-Pasifik'i meta üretimi ve ticaretinin yeni bir çekim merkezine dönüştürdü. Asya'daki bu büyük uyanış, Batı Asya, Orta Asya, Afrika ve Latin Amerikâda ulusal ekonomilerin gelişmesi için elverişli bir iklim yarattı.

Jeopolitik cephede ise Batı Asya halklarının siahlı direnişi, ABD emperyalizminin stratejisinde bir değişimi zorladı. ABD Başkanı Trump'ın savaşları sona erdirmeye yönündeki taahhüdü, basit bir siyasi diskur değil, jeopolitik bir zorunluluğun sonucudur.

Son yarım yüzyıldır gelişmekte olan ülkeleri pençesine alan etnik ve dinsel ayrılıkçılıktan beslen-

en terör, çok kutuplu düzende giderek etkisini yitiriyor. Dünyanın en büyük terör örgütlerinden biri olan PKK'nın silah bırakıp Türk milleti ve devletiyle bütünleşme kararı, çok kutupluluğun doğrudan bir kazancıdır. Suriye'de sözde SDG güçleri de Suriye hükümeti ve devletiyle bütünleşme yönünde ilerliyor. Bugün Çok kutuplulukla, Ukrayna, Pakistan, İran, Myanmar ve Keşmir'den Filipinler, Sudan, Nijerya, Etiyopya, Kolombiya ve hatta Çin'e kadar pek çok ülkede bu tür çatışmaların çözümü için gerekli koşullar oluştuğunu görüyoruz.

Sevgili dostlar,

Çok kutuplu dünyayı daha da geliştirmek için iki kritik araca ihtiyacımız var: yenilikçilik (inovasyon) ve birlik.

Büyük dönüşüm dönemlerinde önemli olan nicelik değil niteliktir. Küçük olan büyür, zayıf olan güçlenir ve bir zamanlar bastırılan fikirler milyonların manevi gücüne dönüşür. Eşit ve adil bir dünya kurma mücadelesinin içeriği çok haklıdır ve bu nedenle çok güçlüdür.

Yenilikçi düşünme, hiçbir yol görünmediğinde yeni yollar açabilme, yeni bir çağın başlatılmasında hayati önemdedir. Atalarımızdan Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul kuşatması sırasında gemileri karadan yürütmesiyle gösterdiği gibi, cüretkâr inisiyatif tarihi şekillendirir. Türkçede şöyle bir sözümüz vardır: "At, binenin; kılıç, kuşananın." Dünyanın mazlumlara cesur olmak zorunda.

İkinci anahtar ise birliktir. ABD emperyalizmi geriliyorsa da hâlâ dünyanın en büyük askerî gücüdür ve dolar küresel finansı belirlemeyi sürdürmektedir. Böylesine muazzam bir gücü göğüslemek için en büyük silahımız birlik ve dayanışma olacaktır. Bu dönemde siyasal, askerî, ekonomik, teknolojik, kültürel ve toplumsal işbirliğini kurumlaştırmak zorundayız.

Çok kutuplu dünyanın ihtiyaçlarına cevap veren uluslararası bir birliğin kurulması ve bu girişimde hangi güçlerin inisiyatif alacağına belirlenmesi acil bir gündem maddesidir. Bu inisiyatifin şekillenmesinde siyasal iktisatçıların önemli bir rol oynayacağına inanıyorum.

WAPE Başkan Yardımcısı, BRIQ Yönetim Kurulu Başkanı Adnan Akfırat açış konuşmasını yapıyor (Fotoğraf: BRIQ, 2025).

Sevgili dostlar,

Bu yıl WAPE Forumu, tarihinde ilk kez bir Batı Asya ülkesinde düzenleniyor; bunun Türkiye’de gerçekleşmesinden onur duyuyoruz. Yeditepe Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı ve değerli büyüğüm, ağabeyim Sayın Bedrettin Dalan’a, bu önemli etkinliğe ev sahipliği konusundaki cömert destekleri için en derin şükranlarımı sunuyorum.

Rektör Yardımcısı Sayın Prof. Dr. İpek Karaaslan’ın açılış oturumuna katılıp konuşması bizi onurlandırdı. Çok teşekkür ediyoruz.

WAPE Başkanı Prof. Cheng Enfu ve Genel Sekreter Prof. Allen Ding’e de 18. Forumu Türkiye’ye getirme yönündeki cesur kararları için takdirlerimi ifade etmek isterim.

Yeditepe Üniversitesi’ni WAPE 18 Forum Düzenleme Komitesi’nde temsil eden ve başarısı için yorulmadan çalışan Doç. Dr. Deniz Tansi’ye yürekten teşekkür ve takdirlerimi sunuyorum.

18. WAPE Forumu, hem katılımcıları hem de içeriği bakımından gerçekten tarihi bir buluşmadır. Çok kütüplülüğün imkânlarının ve meydan okumalarının

geniş bir perspektif yelpazesi ve zengin bir entelektüel çeşitlilik içinde tartışıldığı bir zemin tasarladık. Büyük devrimci öğretmen Mao Zedung’un ilkesini benimsiyoruz: “Yüz çiçek açsın; yüz düşünce okulu yarışsın.” Birbirimizden öğrenmeyi ve bütün insanlık için ortak bir zemin inşa etmeyi amaçlıyoruz.

Ne yazık ki bu forumun hazırlıklarının son üç ayında ağır bir vertigo rahatsızlığı nedeniyle devre dışı kaldım. Bugün burada yalnızca zorunluluk sebebiyle bulunabiliyorum. Bu süre zarfında bu büyük etkinliğin organizasyon sorumluluğunu, Türk-Çin İş Geliştirme ve Dostluk Derneği Genel Sekreteri Sayın Süheyl Baybalı’nın liderliğindeki genç ve dinamik bir sekreteryaya ekibi üstlendi ve kusursuz biçimde yerine getirdi. WAPE adına kendilerine içten teşekkürlerimi sunarım.

Hepimize zengin, yaratıcı, canlı tartışmalarla zenginleşen ve verimli bir Forum diliyorum.

Varlığınız ve katılımınız için bir kez daha teşekkür ederim.

En derin saygılarımla.

Teşekkürler!

Dünya Politik Ekonomi Derneği'nin 18. Forumu Sonuç Bildirisi

Ağustos 2025, Türkiye

Dünya Politik Ekonomi Derneği (WAPE), dünya çapında Marksist ve diğer eleştirel politik ekonomistler ve ilgili akademik gruplar tarafından gönüllü olarak oluşturulan uluslararası bir akademik kuruluştur. Dernek, dünyamızın politik ekonomisi üzerine yapılan çalışmaları, Marksist ekonomi alanındaki küresel araştırma güçlerini entegre etmeyi, gelişen Marksist ekonomi teorilerini ve yöntemlerini kullanarak dünya ekonomisini ve ulusal ekonomik kalkınmayı incelemeyi, dünya halkları arasında ekonomik ve kültürel alışverişi teşvik etmeyi ve onların refahını artırmayı amaçlamaktadır. WAPE, 2006 yılında Çin'in Şanghay kentinde düzenlenen ilk forumundan bu yana, Çin, Japonya, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, Meksika, Brezilya, Vietnam, Güney Afrika, Hindistan, Rusya, Almanya, Kanada ve Yunanistan gibi ülkelerde yirmiden fazla akademik konferans düzenlemiştir. 2025 yılında, WAPE'nin kuruluşunun 20. yıldönümünü kutlamak üzere, Türkiye'deki Yeditepe Üniversitesi'nde 18. forumunu düzenledik. Bu konferansın teması "21. Yüzyılda Çok Kutupluluk: Politik Ekonomide Zorluklar ve Fırsatlar"dır. Bu forumda yapılan derinlemesine tartışmaların ardından, aşağıdaki açıklamaları sunuyoruz:

1. Gazze'de televizyonlardan canlı olarak yayınlanan utanç verici soykırım, çağdaş emperyalizmin suçlarının bariz bir kanıtı olarak ortada durmaktadır. İnsanlığın temel ilkelerini ihlal eden bu soykırım, emperyalist güçler tarafından kısırtılan haksız savaşların en korkunç örneğidir. Bu savaşlar, insanlığın sosyal ilerlemesini ve yaşam koşullarının iyileştirilmesini engellemektedir. Bu tür savaşlar arasında, üçüncü yılına giren Rusya-Ukrayna çatışması, yakın zamanda yaşanan İran-İsrail çatışması, Kore yarımadasında patlak verebilecek çatışma, Sahel'deki kurtuluş güçlerine yönelik tehdit ve Tayvan konusunda Çin'e yönelik tehdit sayılabilir. Bu tür savaşlar, ilgili bölgelerde

büyük can ve mal kaybına neden olmakla kalmaz, uluslararası tedarik zincirlerine, üretkenliğe ve üretim ilişkilerine hesaplanamaz zararlar vererek daha fazla insani acıya yol açar. Dünya çapındaki Marksist siyaset ve jeopolitik ekonomistler, bu tür emperyalist savaşlarla ilgili önemli ekonomik teoriler ve uygulamalar hakkında işbirliğini güçlendirmeli ve derinlemesine araştırmalar yapmalıdır.

2. Bu yıl, Alman-İtalyan-Japon faşizmine karşı kazanılan zaferin 80. yıldönümü ve Birleşmiş Milletler Şartı'nın kabulünün 80. yıldönümü. Günümüz dünyası, yüzyılda görülmemiş bir hızla değişime uğramaktadır. Ekonomik, siyasi, kültürel ve askeri alanlarda emperyalizm ve hegemonizme karşı çıkmak, günümüz dünyasında barış, kalkınma ve güvenlik için hayati önem taşımaktadır. ABD'nin kendi hakimiyetinde tek kutuplu bir dünya sistemi kurma girişimi hiçbir zaman başarılı olamadı ve bugün tam bir çöküntü halindedir. Bunun yerine çok kutuplu bir dünya düzeni şekillenmektedir. Bu düzen, insanların ulusal koşullarına dayalı kalkınma yolları ve modelleri aracılığıyla dünya çapında insani sosyoekonomik kalkınmanın tarihsel gerekliliğini kabul etmektedir.

3. Günümüz dünyası, yeni enerji, yeni malzemeler, dijital teknoloji ve yapay zeka ile temsil edilen yeni bir bilimsel ve teknolojik devrim dalgası yaşıyor. Bu devrim, küresel siyasi ve ekonomik manzarada köklü bir dönüşüme yol açıyor. Emperyalist dünya ise bu devrime katkıda bulunmak yerine spekülasyon ve kargaşaya yol açarak uluslararası siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilerde belirsizlik ve istikrarsızlık yaratıyor. Bu durum, dünya liderlerinin siyasi bilgeliğini sınanan riskler ve zorluklar ortaya çıkarıyor. Yüzyılda görülmemiş derin değişiklikler hızlanırken, uluslararası siyasi ve ekonomik ilişkileri açıklayan geleneksel ana akım teoriler, içsel kusurlarını giderek daha fazla ortaya koymaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun yıllardır vurguladığı gibi, yeni ekonomik ve siyasi manzaraya rehberlik etmek ve uluslararası ekonomik düzenin yeniden şekillendirilmesini sağlamak için Marksizm'e dayalı çığır açıcı teorik yeniliklere acil ihtiyaç vardır.

4. Günümüzde, köhnemiş bir tekelci kapitalizm, spekülasyon ve yağmacı kredilerle emekçiler, ezilen ve sömürülen uluslar tarafından üretilen değeri sömürmeye çabalamaktadır. Refahı, emekçilere yatacak eşitlikçi bir şekilde yapmak bir yana, üretimi genişletmekten bile acizdir. Şu anda, BRICS+ ülkeleri ile emperyalizm ve hegemonizme karşı çıkan birçok ülke, G7 ülkelerinden daha fazla küresel ekonomik büyümeye katkıda bulunuyor. İnsanlık için ortak bir gelecek inşa etmek, dünya tarihinin kapitalist “kontrol ve yağma” paradigmasından “geniş istişare, ortak katkı ve paylaşılan fayda” paradigmasına geçişi ifade etmektedir. Dünya çapındaki Marksist politik ekonomistler bu tarihsel eğilimi kavramalı ve adil ve eşitlikçi bir küresel ekonomik yönetim sisteminin yeniden şekillendirilmesine teorik katkılarda bulunmalıdır.

5. Savaş sonrası uluslararası ekonomik yönetim sistemi emperyalist devletlerin egemenliği altındaydı. Emperyalistler, sistemin uluslararası artı değerlerinin ve kârlarının bu ülkelerdeki tekelci burjuvazinin cebine sürekli olarak akmasını sağladılar. Bugün, sistem aracılığıyla bu tür akışları sağlayamayan emperyalist ülkeler, yaptırımlar ve ticaret ve sermaye akışını engelleme yoluyla teknolojik, finansal ve kurumsal hegemonyalarını güçlendirmeye çalışmakta, bu azalan emperyal güçlerini pekiştirmekte başarısızlığa neden olmakta, fakat kalkınmaya zarar vermektedir. Artan küresel servet kutuplaşmasının önüne geçebilmek için Küresel Güney ülkelerinin kalkınma hakları ve çıkarları tam anlamıyla tanınmalı, desteklenmeli ve korunmalıdır.

Forum katılımcılarının Yeditepe Üniversitesi Rektörlüğü önünde grup fotoğrafı
(Fotoğraf: BRIQ, 2025).

6. Halihazırda iflas etmiş olan dolar sistemi ve bu sistemin silah haline getirilmesi, uluslar arasındaki normal ekonomik alışverişleri ciddi şekilde sekteye uğratmış ve on yıllardır dünya halklarının kalkınma çıkarlarına zarar vermiştir. Bu nedenle, uluslararası üretici güçlerin gelişimiyle daha iyi uyum sağlayan, uluslar arasında evrensel ve eşit etkileşimleri kolaylaştıran ve tüm ülkeler ve halkları için eşit kalkınma fırsatları ve ortak faydalar sağlayan, gerçekten eşitlikçi ve üretken odaklı bir uluslararası para sisteminin yeniden inşası için çağrıda bulunuyoruz.

7. Kirlilik, biyolojik çeşitlilik kaybı ve iklim ısınmasından oluşan ekolojik acil durum, bugün insanlığın karşı karşıya olduğu en önemli güçlükler arasındadır. Uluslararası toplum, üretim yöntemlerini dönüştürmek için birlikte çalışmalı ve küresel ekolojik uygarlık için ortaklaşa bir yol açmalıdır. Dünya çapındaki Marksist politik iktisatçılar değişim ve işbirliğini artırmalı, ekolojik acil durumu ele almak için gerekli olan üretken dönüşümün sorumluluğunu üstlenmeli ve çevresel politik ekonomi ve kaynak politik ekonomisi alanlarındaki teorik ve politika araştırmalarını derinleştirmelidir.

8. Nükleer savaş tehdidi bugün her zamankinden daha yakındır. Gerekçe göstermeksizin nükleer silah kullanmaya hazır olduklarını daha önce ortaya koymuş olan ve o zamandan bu yana seyriltilmiş uranyum silahlarını herhangi bir yaptırıma uğramaksızın kullanan askeri açıdan saldırgan emperyalist ülkelerin tekrar bu yönde bir eylem sergilemekten kaçınacaklarına güvenilemez. Dünyanın dört bir yanındaki Marksist ve eleştirel politik ve jeopolitik ekonomistler, dünyayı mevcut terör dengesinden uzaklaştırarak güvenlik, kalkınma, çevresel sürdürülebilirlik ve barış dengesine dayalı bir dünya inşa edecek çözümler üzerinde çalışmalıdır.

9. Dijital teknolojinin ve yapay zekanın gelişimi, verimliliği artırma potansiyeline sahiptir.

Ancak teknolojinin özelleştirilmesi ve tekelleştirilmesi, kaçınılmaz olarak artı değer elde etmek ve tekelliliği teşvik etmek için yapay zeka çalışmalarının gelişimini doğru bir mectrada ilerleme rotasından saptırmakta, istihdamı ve emekçilerin büyük çoğunluğunun ekonomik haklarını tehdit etmektedir. Çin'in geniş istişare, ortak katkı ve ortak faydaları savunan Küresel Yapay Zeka Yönetişim Girişimi önerisi ve bir Dünya Yapay Zeka İşbirliği Örgütü kurulması çağrısı son derece gerekli ve faydalıdır.

10. Gelişen çok kutupluluk çağında sermaye hareketinin karmaşıklığı ve çelişkileri çok yönlüdür. Bunlar arasında emperyalist uluslar arasında-ki, emperyalist ulusların burjuvazisi ile gelişmekte olan ulusların işçi sınıfı arasındaki, emperyalist uluslar içinde burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki, emperyalist uluslar ile Küresel Güney ve sosyalist uluslar arasındaki ve daha güçlü ve daha az güçlü emperyalist uluslar arasındaki çelişkiler yer almaktadır. İç içe geçmiş bu çelişkiler küresel istikrarsızlığı önemli ölçüde arttırmaktadır. Dola- yısıyla çok kutuplu adil bir dünyaya ulaşmak, 21. yüzyıl emperyalizmine, hegemonyacılığa, neoliberalizme, neo-kolonyalizme ve neo-faşizme tüm biçimleriyle karşı çıkmayı gerektirmektedir.

11. Çok kutuplu bir dünyada insanlığı ilerletecek ve ufuklarını genişletecek fikirlerin bağımsızlıkçılık, kamu mülkiyetini ve halkçılığı savunmak olduğu açıktır. Her ülkenin ve çağımızın ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilen Marksizm'in 21. yüzyılın kurucu ve özgürleştirici ideolojisi olacağı açıklık kazanmıştır. Önümüzdeki görev, uluslararası işbirliğini kurumsallaştıracak yeni bir uluslararası örgüt kurmaktır. Geçmiş uluslararası örgütlerin deneyimlerinden yararlanarak, çok kutuplu bir dünyanın temel dinamiklerine dayanan yeni bir uluslararası örgüt yaratmalıyız.

Dünyanın Marksist politik iktisatçıları, barışçıl, adil, müreffeh ve mutlu çok kutuplu bir dünya inşa etmek için birleşin ve gayretle çalışın! 🌹